

Gwybodaeth bellach i gefnogi gwaith craffu'r Pwyllgor Biliau Diwygio o'r Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau)

Rhagfyr 2023

Yn ein sesiwn dystiolaeth ar y Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) ddydd Mercher 22 Tachwedd, ymrwymom i anfon wybodaeth bellach am:

- sut mae'r system adalw yn gweithio ar lefel San Steffan
- cofrestru i bleidleisio o ail gartref

Nodir hyn isod. Gobeithiwn fod hyn yn ddefnyddiol i'r Pwyllgor – rhowch wybod os hoffech wybodaeth bellach ar unrhyw beth.

Proses adalw San Steffan

Ers Deddf Adalw ASau 2015 mae pum deiseb adalw wedi'u cynnal yn y DU, gan gynnwys yr un sydd ar y gweill ar hyn o bryd yn Wellingborough. Mae deiseb adalw yn cael ei chynnal os yw AS:

- Wedi cael ei euogfarnu o drosedd yn y DU ac wedi cael dedfryd o garchar (yn cynnwys dedfryd wedi'i hatal) neu wedi'i orchymyn i gael ei gadw yn y ddalfa, heblaw o dan ddeddfwriaeth iechyd meddwl yn unig.
- Wedi cael ei wahardd o Dŷ'r Cyffredin am 10 diwrnod eistedd neu 14 o ddiwrnodau calendr.
- Wedi cael ei euogfarnu o ddarparu gwybodaeth ffug neu gamarweiniol ar gyfer hawliadau lwfans o dan Ddeddf Safonau Seneddol 2009.

Bydd gan bleidleiswyr yn yr etholaeth berthnasol chwe wythnos i lofnodi'r ddeiseb. Os bydd o leiaf 10% o bleidleiswyr yn yr etholaeth yn lofnodi'r ddeiseb, bydd yr AS yn colli ei sedd a chaiff is-etholiad ei gychwyn. Gall yr AS a gafodd ei adalw sefyll fel ymgeisydd yn yr is-etholiad.

Rydym wedi cynhyrchu sawl adroddiad ar y deisebau adalw sydd wedi'u cynnal ers i'r Ddeddf Adalw ASau ddod i rym. Yn ein [hadroddiad diweddaraf](#), sy'n ymdrin â deiseb adalw Rutherglen a Gorllewin Hamilton 2023, gwnaethom ailadrodd ein hargymhellion allweddol ar gyfer Llywodraeth y DU wrth symud ymlaen. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Nodi'r hyd priodol ar gyfer cyfnod deiseb sy'n llai na chwe wythnos – rydym yn parhau i ganfod bod y rhan fwyaf o bobl sydd am lofnodi deiseb adalw yn gwneud hynny o fewn pythefnos cyntaf y cyfnod lofnodi.

- Adolygu pwy all arsylwi ar y broses mewn manau llofnodi i ymestyn tryloywder a chraffu, wrth sicrhau bod cyfrinachedd yn cael ei gynnal i bobl sy'n llofnodi'r ddeiseb.
- Ystyried a ddylid rhoi cyfle i etholwyr cymwys gwblhau cyfwerth â'r daflen lofnodi i nodi eu bod yn gwrthwynebu'r ddeiseb.
- Nodi yn gliriach pa amser y dylai manau llofnodi gau ar ddiwrnod olaf cyfnod y ddeiseb, y dyddiad cau ar gyfer derbyn papurau llofnodi post, a phryd a sut y dylid hysbysu Llefarydd Tŷ'r Cyffredin o ganlyniad y ddeiseb.
- Cadw'r rheolau ar gyfer rhoddion a gwariant gan ymgyrchwyr dan adolygiad wrth i fwy o brofiad gael ei ennill mewn deisebau adalw yn y dyfodol, er mwyn sicrhau bod goruchwyliaeth a rheoliad priodol o wariant ymgyrchwyr.

Gwnaethom hefyd argymhellion ar gyfer Swyddogion Deiseb a Swyddogion Canlyniadau:

- Dylai Swyddogion Canlyniadau barhau i adolygu cynlluniau wrth gefn ar gyfer unrhyw ddeisebau adalw posibl yn eu hetholaeth, gan gynnwys nodi lleoliadau posibl ar gyfer manau llofnodi.
- Dylai Swyddogion Deiseb sicrhau eu bod yn cynnig rhai oriau agor estynedig i bobl lofnodi'r ddeiseb, y tu hwnt i'r oriau o 9am i 5pm.

Mae'r rhain i gyd yn faterion y bydd angen i Lywodraeth Cymru a'r Senedd eu hystyried os bwriedir cynnwys darpariaethau adalw yn y Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) yn ddiweddarach.

Yn ogystal â'r adroddiad ar ddeiseb adalw Rutherglen a Gorllewin Hamilton, mae ein hadroddiadau eraill ar ddeisebau adalw blaenorol San Steffan ar gael yma:

- [Cynhaliwyd deisebau adalw 2019 yn Peterborough ac Aberhonddu a Sir Faesyfed.](#)
- [Deiseb adalw 2018 yng Ngogledd Antrim](#)

Cofrestru i bleidleisio o ail gartref – canllawiau'r Comisiwn Etholiadol

Fel y nodwyd gennym yn ystod y sesiwn dystiolaeth, byddai'r Swyddog Cofrestru Etholiadol perthnasol yn edrych ar geisiadau i gofrestru o ail gartref fesul achos, a byddai'n dibynnu ar faint o amser a dreulir ym mhob cyfeiriad. Os yw person wedi'i gofrestru'n gywir, hyd yn oed mewn ail gyfeiriad, o dan ddarpariaethau'r Bil, ni fyddai'n cael ei anghymhwysu rhag sefyll mewn etholiad y Senedd a gwasanaethu fel Aelod o'r Senedd.

Mae ein canllawiau i Swyddogion Cofrestru Etholiadol ar y mater hwn [ar gael yma](#). Rydym hefyd yn [cyhoeddi gwybodaeth gyffredinol](#) i bleidleiswyr ar gofrestru i bleidleisio ac ail gartrefi. Y darpariaethau deddfwriaethol perthnasol sy'n sail i'r canllawiau hyn yw Adrannau 4 a 5 o Ddeddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983.